

ETNIKAI–NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 53.; 1250 Budapest, Pf. 33.

Tel.: 224–6790, fax: 224–6793

E-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A magyarországi nem magyar és a határon túli magyar kisebbségek identitásformáinak, nyelvi, kulturális sajátosságainak vizsgálata, a közép-európai régió etnikai adatbázisának tovább építése.

A régió országaiban kialakult önkormányzati és egyéb etnopolitikai modelleknek, az etnikai pártoknak és mozgalmaknak a funkcionális és összehasonlító jogi-politológiai elemzése.

A kisebbségi oktatási és közművelődési intézményrendszerek adatbázisainak fejlesztése és az erre épülő szociológiai vizsgálatok folytatása.

Kiemelt intézeti feladatnak számított a régió etnikai arculatát, interetnikus viszonyait befolyásoló migrációs folyamatok, etnikai előítéletek és konfliktusok folyamatos monitorizáló kutatása és egybevetése.

Emellett az Intézetben folytatódott a kelet-közép-európai kisebbségi kérdés 20–21. századi történeti forrásainak feltárása.

Az egyes kutatások közvetlenül kapcsolódnak a régió és az egyes országok aktuális etnopolitikai eseményeihez; vizsgálják többek között az uniós polgárság és a nemzetállami állampolgárság viszonyát, a parlamenti és a kisebbségi önkormányzati választásokat, a schengeni rendszer bevezetése nyomán átalakuló migrációs folyamatokat és a vízumpolitikát.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási eredmények

Az intézet fiatal kutatói közösségének három tagja szerzett az év folyamán PhD fokozatot, s ezzel a kutató létszámon belül a doktori fokozattal rendelkezők aránya meghaladta a 70 százalékot. A doktori disszertációk az Intézet *Kisebbségi monográfiák* című sorozatában jelennek meg. Az intézet egy munkatársa megszerezte az MTA doktori címet.

A beszámolási évben az Intézet nagy súlyt helyezett a nemzetközi kutatási programokban való részvételre. Két FP6 kutatásban vesznek részt munkatársai egy-egy, az Intézet által vezetett magyarországi konzorcium keretében. A *Challenge* és a *Localmultidem* cím alatt futó programokban az Intézet részéről már elvégzett kutatások eredményei az FP6 programok internetes portáljain, illetve az intézeti honlap angol mellékleteiben elérhetőek. Az Intézet harmadik éve nemzeti információs központja az Európai Rasszizmus és Xenofóbia Monitoring Központja (EUMC) által működtetett monitoring-vizsgálatnak, amelynek eredményeit az Intézet angol nyelvű honlapja tartalmazza. Emellett az Intézet munkatársai két sikeres visegrádi és egy Interreg pályázatnak köszönhetően további három nemzetközi kutatási programot tudtak beindítani.

Az MTA elnöki keretének támogatásával – *Magyarország regionális kapcsolatrendszerének átalakulása és az értelmiségi munkaerőpiac változásai a schengeni rendszerbe történő integrálódás előtt és után*” címmel interdiszciplináris kutatást folytatott.

A határon túli magyar csoport nemzetközi konferenciával zárta le *A Kárpát-medence kisebbségi magyar lakta településeinek együttélési viszonyai* című OTKA kutatási programját. Az MTA Néprajzi Intézetével közösen folytatták az intézet szórványkutatási programját. Ennek eredményeként angol nyelvű kiadványt jelentettek meg.

A beszámolási évben megjelent a magyarországi migráns és menekült családok iskoláskorú gyermekeinek helyzetét vizsgáló kötet.

A magyarországi kisebbségekkel összefüggő kutatások közül az év folyamán eredményesen zárult a *Migráció, identitás, helyi társadalom*, illetve az *Asszimiláció, nyelvhasználat, identitás* című két OTKA-kutatás. Utóbbi zárókötetete *Változatok a kettős identitásra. Kisebbségi léthelyzetek és identitásalakzatok a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében* címmel jelent meg.

A 2004-ben indult *Identitás – migráció – modernizáció* című kutatási program keretében elkészült a magyarországi kisebbségekhez tartozók vegyes házasságainak demográfiai elemzését összefoglaló tanulmány.

Fontos eredménye az intézeti romológiai tárgyú kutatásoknak a *Cigány világok Európában* címmel megjelent tanulmánykötet. Az Intézet munkatársa társszerkesztője volt az *Átszervezések kora – Cigánynak lenni Magyarországon. Jelentés 2002–2006.* című kiadványnak, amely az Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítványánál készült.

1. Nemzetközi kutatások

Az Intézet **két FP6 kutatási programban** működik közre más magyarországi intézetekkel, kutatócsoportokkal közös konzorcium formájában. A folyamatosan jó eredményekkel auditált kutatási részvétel sikeres pályázatok esetében jó kiinduló feltételeket teremthet az FP7 kutatási programokban való hasonló konzorciális együttműködéshez.

Az európai szabadság és biztonság változásai (CHALLENGE) című FP6 kutatási program 2004–2009 között működik, s ennek keretében az Intézet a 7. munkacsomagért felelős. Ennek központi témája az EU bővítésének hatása az újonnan csatlakozó tagállamok biztonságpolitikájára, valamint a biztonsági szempontok érvényesülése a demokratikus intézményrendszerek működésében. Kiemelt szerepet kap a migráció kérdése: a határellenőrzés, a külföldiek beutazása és tartózkodása különösen érzékeny terület mind a jogállamiság visszaszorulása, mind pedig a biztonsági megfontolások térnyerése szempontjából. Az újonnan csatlakozó tagállamok diaszpóra politikájának vizsgálata további hangsúlyos elem a kutatásban. A kutatás egy nyilvános adatbázist hozott létre (<http://libertysecurity.org/rubrique1.html>), amely elemzéseket és értékeléseket tartalmaz a szabadság és a biztonság változó európai kapcsolatát illetően. Az Intézet által vezetett munkacsoportban a kutatók interjúkat gyűjtöttek végeztek a vízumpolitikának és a határellenőrzésnek a migrációs folyamatokra gyakorolt hatásairól.

Az európai multikulturális demokrácia és a bevándorlók társadalmi tőkéje. Részvétel, szervezeti hálózatok, közpolitika lokális szinten (LOCALMULTIDEM) című FP6 kutatási program (2006–2009) (www.um.es/localmultidem/index.php?id=2) hét európai nagyváros (Lyon, Milano, Budapest, Madrid, London, Genf, Neuchâtel) bevándorolt közösségeinek politikai integrációját vizsgálja. A multikulturális demokrácia helyi szintű megvalósulását a projekt a politikai integráció helyi gyakorlatain, intézményein, interkulturális szabályrendszerén keresztül vizsgálja, s végső soron arra keresi a választ, hogy a multikulturális közegben milyen sajtószerű megoldásokra van szükség a demokratikus közélet intézményrendszerének működtetéséhez. A kutatás három szinten folytat vizsgálatokat: kontextuális (makro) szinten, szervezeti (mezzo) szinten és egyéni (mikro) szinten. Ez utóbbi szinten elkezdődtek az adatfelvételek a kiválasztott bevándorolt csoportok tagjaival, valamint egy lakossági kontroll-csoporttal. Budapesten a határon túli magyar, a kínai és a különböző arab országokból érkezett csoportokat vizsgálják.

Az Európai Rasszizmus és Xenofóbia Monitoring Központja (EUMC) RAXEN projektje keretében az Intézet, az Ifjúsági, Szociális, Családügyi és Esélyegyenlőségi Minisztérium és a Magyar Helsinki Bizottság 2003 óta az EUMC magyarországi Információs Központja. (www.eumc.eu.int/eumc/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid=40dae01238d61) A Központ feladata az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás, rasszista indítékú bűncselekmények és mindezek jogi szabályozásával kapcsolatos jelentések készítése az EUMC számára a szerződésben meghatározott szerkezetben és határidőkkel, valamint az év folyamán felmerült, egy-egy aktuális témára vonatkozó jelentések összeállítása, külön felkérés alapján.

Az EUMC RAXEN program keretében a kutatók a munkahelyi diszkrimináció mérése kapcsán a kutatók a hazai munkaerő-piacon tapasztalható (elsősorban etnikai és nemi) diszkriminációt vizsgálták egy speciális módszer, az ún. diszkrimináció monitorozás alkalmazásával. A kutatás 2006-os év folyamán megvalósult elemei: egy *Roma név-adatbank* kialakítása: a szakértők által felderített neveket tartalmazó dokumentumok listájának összeállítása. A. roma nevek percepciója a közvéleményben: roma nevekre és hozzájuk kapcsolódó percepciókra vonatkozó kérdések a TÁRKI 2006. júliusi OMNIBUSZ kutatása során, melynek eredményeit tanulmányban foglalták össze a kutatók. Emellett egy fényképes diszkrimináció-tesztelésre is sor került, önkormányzati és lakossági reprezentatív adatfelvétel segítségével.

2. Határon túli magyar tárgyú kutatási eredmények

Az MTA elnöki keretéből támogatott *Magyarország regionális kapcsolatrendszerének átalakulása és az értelmiségi munkaerőpiac változásai a schengeni rendszerbe történő integrálódása előtt és után* című kutatási program részeként három diszciplináris kutatás együtt vizsgálta az új típusú, határok nélküli szomszédságpolitika alakulását. Politológiai és nemzetközi jogi megközelítésben elemezték Magyarország szomszédságának visegrádi dimenzióját. Szociológiai kutatás folyt a 2007. évi bővítési körben Románia és Bulgária csatlakozásával átalakuló keleti szomszédság interkulturális következményeiről, s azon belül az erdélyi magyar fiatal pályakezdő értelmiségi stratégiák változásairól. Kulturális antropológiai vizsgálat tárgya volt és az intézeti éves konferencia központi témájaként is megvizsgálták, majd pedig a *Tér és terep* sorozattal megjelenő intézeti évkönyvben publikálták a szomszédsági kapcsolatokat terhelő etnikai és történeti sztereotípiák működését, hatását.

A határon túli magyar szórványok kutatása című kutatási program keretében az Intézet kutatói az észak-erdélyi Domokoson, Gereblyén és Erzsébetbányán, a recens határhasználat és tájszerkezet agrártörténeti, birtoktörténeti és ökológiai összetevőit, az etnikai és nemzeti identitás változását, az asszimilációt, valamint a szerémségi Dobradóban a bácskai tömbmagyarság és a szerémségi szórványmagyarság vallási aspektusait hasonlították össze. Az MTA Néprajztudományi Intézetével együttműködve az év folyamán megjelent a magyar szórványokkal kapcsolatos kutatások eredményeit bemutató angol kötet: Balogh, Balázs – Ilyés, Zoltán (eds.): *Perspectives of Diaspora Existence. Hungarian Diasporas in the Carpathian Basin. Historical and Current Contexts of a Specific Diaspora Interpretation and Its Aspects of Ethnic Minority Protection* (Budapest, Akadémiai Kiadó, 2006). Emellett ugyancsak a két intézet és a kolozsvári Kriza János Társaság együttműködésével az erdélyi Zsobokon *Regionalitás, közösségépítés, szórványgondozás. Nemzetközi összefogás a szórványkérdésben* címmel háromnapos tudományos konferenciát rendeztek

A Kárpát-medence kisebbségi magyar lakta településeinek együttélési viszonyai című OTKA-projekt a 2006. évben fejeződött be. Az Intézet két munkatársa a kulturális antropológia módszertanával kutatott Romániában – magyar-román-cigány közösségek sztereotípiarendszerének kutatása –, és Szerbiában – magyar-szerb-cigány közösségek sztereotípiarendszerének és ezen belül kulturális emlékezetének kutatása. A projekt eredményeit a 2006 májusában Tornaújfalján (Szlovákia) megrendezett *Cigány és nem cigány kultúrák együttélése Közép- és Kelet-Európában* című nemzetközi konferencián mutatták be.

A 2006–2008. között folyó *Etnopolitikai modellek Európában* című OTKA-kutatás első évében az Intézet Mátrafüreden kétnapos projektindító kollokviumot rendezett a kiválasztott nyugat-európai és kelet-közép-európai uniós tagállamok, valamint az Uniót kívül maradó államok etnopolitikai modelljeinek összehasonlító vizsgálatáról. A 2006. október 26-án a Corvinus Egyetem Közigazgatási Karával közösen megrendezett nemzetközi szimpóziumon (lásd a rendezvények között) az Európa Tanácsnak az európai nemzetfogalmak kapcsán elfogadott 2006. évi ajánlását és az azt megelőző nemzetközi összehasonlító vizsgálat és jelentés következtetéseit elemezték.

A határon túli magyarokkal foglalkozó csoport *szakértői munka* keretében elvégezte a magyar–szlovák–ukrán, illetve a magyar–román, magyar–szerb–horvát–szlovén és a magyar–osztrák határ menti együttműködést támogató Interreg pályázat nyertes projektjeinek etnopolitikai elemzését. Elemzést készítettek az Országgyűlés elnöke által kezdeményezett Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma részére a magyar kisebbségpolitika megújításának lehetőségeiről. A Külügyminisztérium felkérésére szakértői munkát végeztek a magyar–szlovák, közép-európai és visegrádi együttműködés aktuális kérdései kapcsán.

A határon túli magyarokkal foglalkozó csoport antropológusai több kutatás és rendezvény keretében vizsgálták az etnicitás elméleti kérdéseit. A Rogers Brubaker által vezetett kutatócsoport, amelynek tagja az Intézet egyik munkatársa is, az év végén könyvet jelentetett meg a kolozsvári magyar–román együttéléseiről (Rogers Brubaker–Margit Feischmidt–Jon Fox–Liana Grancea: *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton University Press, 2006).

3. Magyarországi kisebbségi és migrációs tárgyú kutatási eredmények

A magyarországi kisebbségekkel, illetve a migrációval foglalkozó csoport keretében két intézeten belüli kutatás, négy OTKA-, egy Jedlik Ányos-Program, valamint az Oktatási és Kulturális Minisztérium által támogatott kutatási program működött a beszámolási évben.

Az *Etnikai sztereotípiák a mai Magyarországon* című OTKA-kutatás első szakaszában a kutatók öt kiválasztott településen (Piliscsaba, Pilisszentiván, Pilisszentkereszt, Piliscsév, Leányvár) mélyinterjúkat készítettek abból a célból, hogy feltérképezzék, milyen sztereotípiák, nézetek, attitűdök élnek a két vizsgált kisebbségi csoportban (németek–szlovákok) egymásról, illetve, hogy milyen „nyelvet”, fogalmakat használnak az egymásról való beszéd során. A 30 interjú feldolgozásából született meg a kutatás első résztanulmánya, amely a közeljövőben jelenik meg. A mélyinterjúk főbb tanulságai a következők. A vizsgált csoportok (szlovákok és németek) egymásról kialakított képe alapvetően pozitív (még ha esetenként sztereotipikus is). Az egymásról kialakított sztereotípiák ritkán válnak előítéletté és a két csoport közötti konfliktusokat a résztvevők alapvetően nem etnikai konfliktusként érzlelik.

Az *Identitás – migráció – modernizáció* című kutatási program 2004-ben indult. A nemzeti identitás, az államhatalmi homogenizálási törekvések és a keresztkötődések viszonyrendszerének vizsgálata után, 2006-ban a program keretében elsősorban azt vizsgálták, hogy milyen hatása van a vegyes házasságoknak a magyarországi kisebbségi közösségek reprodukciójára, és milyen különbségek mutatkoznak az egyes kisebbségek között. Magyarországon a vegyes házasságok aránya – a cigányok kivételével minden kisebbség esetében – rendkívül magas, jóval magasabb, mint például a határon túli magyar közösségekben. A vegyes házasságok arányát befolyásolja az adott csoport korösszetétele, a nemek aránya, a társadalmi-gazdasági jellemzők, és főképp a területi megoszlás, a létszám és számarány.

A *Kitelepítettek – visszaszököttek – visszatérők* című projekt 2005-ben vette kezdetét. Az 1946–1948 között Magyarországról kitelepített svábok nagy számban tértek vissza szülőföldjükre – a levéltári források utalásai szerint számuk meghaladta a tízezret. A jelenség egyedülállónak tekinthető a régióban. Mögötte – az egyéni sorsok különbözőségein és a véletleneken kívül – nyilvánvalóan szisztematikus társadalmi tényezők vannak, mindenekellett a vizsgált személyek asszimiláltsága vagy integráltsága a magyar társadalomba. Az életútinterjúk és levéltári források feltárása mellett, 2006-ban befejeződött a témához kapcsolódóan a sajtóanyag teljes feltárása is. Az országos sajtóból és a kiválasztott 6 megyei napi- és hetilap 1945-1950 közötti évfolyamaiból a témához kapcsolódóan közel 100 cikk áll rendelkezésre.

Az MTA Regionális Kutatások Központja által kezdeményezett *Etnikai viszonyok és folyamatok az aprófalvakban. Az aprófalvak esélyegyenlőségéért* című kutatás (2004–2007) keretében az Intézet munkatársa a baranyai Drávacsehi település etnikai viszonyait dolgozta fel.

2006 januárjában jelent meg az OTKA által támogatott *Nemzetállam, közoktatás és a migráció logikája* c. kutatás eredményeit összegző tanulmánykötet az Intézet és a Sík Kiadó gondozásában *Nem kívánt gyerekek? Migráns gyerekek a magyar iskolákban* címmel.

A *Migráció, identitás, helyi társadalom* című OTKA-kutatás 2006-ban ért véget. A kutatás célja négy magyarországi német település (Piliscsaba, Somberek, Harta, Csolnok) migrációs folyamatainak vizsgálata volt. A kutatás azt vizsgálta, hogy e migrációs folyamatok miként illeszkednek az országos tendenciákhoz, milyen azonosságok és eltérések mutatkoznak, s ezek milyen tényezőkkel magyarázhatók. A népmozgalmi folyamatokat a helyi társadalomban az elmúlt évtizedekben végbement gazdasági, társadalmi és politikai folyamatokba ágyazottan vizsgálták. Az elmúlt években megindult demográfiai, gazdasági és társadalmi változások a helyi társadalom, közélet szerkezetét erőteljesen átalakították, az egyes etnikai, társadalmi, kulturális csoportok között tipikus konfliktusok keletkeztek. Ezeket a különböző csoportok különböző szimbolikus stratégiákkal, egyéni és közösségi identitáspolitikákkal tudják kezelni.

A hazai kisebbségekkel foglalkozó munkatársak *szakértői munka* keretében az Országgyűlés és az MTA elnöke felkérésére véleményezték a bunyevácok nemzeti kisebbséggé nyilvánításával kapcsolatos kezdeményezést, adatokat szolgáltatottak az ombudsmannak a kisebbségi önkormányzati választások és a népszámlálás nemzetiségi adatainak összefüggéseiről, valamint a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal számára segítséget nyújtottak a két évente készítendő kormánybeszámolóhoz.

4. Romológiai kutatási eredmények

A *romák esélyegyenlősége Magyarországon* címmel a Jedlik Ányos Program támogatásával 2006-ban kezdődött és 2009 szeptemberéig tartó kutatás intézeti részfeladatának témája az önkormányzatiság, a pozitív diszkrimináció, valamint az oktatás szerepe a romák helyzetének javításában. A beszámolási évben a kutatás megszervezése, módszertani alapjainak tisztázása volt a feladat.

5. Judaisztikai tárgyú kutatások

Az Intézet judaisztikai tárgyú kutatásai egyrészt a mai magyarországi zsidósággal kapcsolatos etnikai, vallási jelenségek vizsgálatára, másrészt a történeti hebraisztikai és filológiai feltáró, dokumentációs munkára irányulnak.

A történeti hebraisztika kutatás terén a *Héber források Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez – 18. század: források feltárása és tudományos kiadása* című projekt keretében elkészült a forrásgyűjtemény első kötetének kézírata: *Ezekiel Landau döntvényei. Magyarországra vonatkozó adatok* (Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez – 18. század, 1. füzet). Az MTA Judaisztikai Kutatócsoport gondozásában már elkészült az 1867 utáni időszak rabbi-achontológiája, és a Kutatócsoport tervei között szerepel az 1867 előtti időszak feltárása is.

Sor került a 2004-ben az Akadémiai Kiadó által megjelentetett *Képfogyatkozás – Vázlat az ikonofóbia történetéről a rabbinikus hagyományban* című kötet bővebb terjedelmű angol kiadásának előkészítésére is. A tárgyi kultúra megannyi emléke (ókori zsinagógai mozaikok, középkori illusztrált kéziratok, díszesen megmunkált kegytárgyak) tanúskodik afelől, hogy a rabbinikus zsidóság sosem zárkózott el mereven a művészi esztétikumtól. A könyv

számbaveszi és elemzi a „természetes” látványokkal kapcsolatos talmudi és középkori forrásokat, valamint rámutat arra, hogy a bibliai források rengeteg támpontot adnak a látás eme „élő” formáinak megértéséhez és „pszichológiájához” is, melynek talaján a művi és a természetes látványokkal kapcsolatos rabbinikus fenntartások és korlátozások egységes fogalmi keretben értelmezhetőek. A könyv másik célja elemezni, hogy a középkori rabbinikus jog hogyan értelmezte át a bibliai-talmudi forrásokat a saját vizuális környezete felvetette újszerű problémák kezelése érdekében.

A 2003 augusztusa és 2005 szeptembere között feldolgozott három magyarországi zsidó temető (a váci orthodox és statusquo, valamint a lovasberényi műemléki védettségű temető), továbbá a mádi temető fényképezése után a feldolgozott anyag kiadásra való előkészítése jelenleg is tart. 2006-ban emellett a csoport két új feladatba kezdett bele, a budapesti orthodox hitközség régi temetőjének, a Csörsz utcai temetőnek a feldolgozásába, valamint az Intézet „A két Szeli” projektének részeként Alsó-és Felsőszeli zsidó temetőjének dokumentálásába.

6. Intézeti adatbázisok, kutatási portálok és hírlevelek

2006-ban az Intézet három új kutatási portálja kezdte meg működését. A *Kárpát-medencei Magyar Kutatási Adatbázis* 11 034 szomszéd országi település teljes két-, illetve több nyelvű névtárát, a magyarok által is lakott települések válogatott helytörténeti, kisebbségi nyelvészeti bibliográfiáját, valamint a települések demográfiai és térinformatikai adatait tartalmazza és integrálja.

A *Visa and Immigration Policies of the Visegrad Countries* című kutatási portál a Visegrádi Alap által támogatott azonos című kutatás dokumentációját, valamint a visegrádi államok bevándorlási és vízümpolitikájának legfontosabb kormányzati, jogi dokumentumait teszi elérhetővé angol nyelven.

A *Magyarországi Kisebbségi Önkormányzati Alportál* a magyarországi kisebbségi önkormányzati választásokhoz kapcsolódó tanulmányok, elemzések, cikkek és interjúk mellett a kisebbségi önkormányzatok választási eredményeit is tartalmazza. A portálon több mint 1 400 dokumentum található.

Az Intézet 2006-ban *négy magyar nyelvű és egy angol nyelvű elektronikus hírlevelet* jelentetett meg, illetve küldött szét a partnerintézetek kutatóinak és más érdeklődőknek.

7. Szimpóziumok, konferenciák, kutatásszervezési feladatok

A *Nem kívánt gyerekek? Migráns gyerekek a magyar iskolákban* című kötetéről az Intézet február 9-én szakmai beszélgetést szervezett az érintett tanárok, kormányzati szervek és egyesületek képviselőinek részvételével.

Mit jelent az etnicitás, ha nem csoportokat vizsgálunk? címmel az Intézet 2006. március 30-án műhelybeszélgetést szervezett, amelyen részt vett Rogers Brubaker szociológus (University of California, Los Angeles), akinek „Ethnicity without Groups” (Harvard University Press, 2004) című könyvét, annak elméleti és módszertani vonatkozásait elemezték a résztvevők.

A Kárpát-medence kisebbségi magyar lakta településeinek együttélési viszonyai című OTKA kutatási program a beszámolási évben fejeződött be. A projekt eredményeinek bemutatására 2006. május 11-12-én a szlovákiai Tornalján *Cigány és nem cigány kultúrák együttélése Közép- és Kelet-Európában* című nemzetközi konferencia keretében került sor. A konferencia kísérőrendezvényeként egy nemzetközi etnofotó kiállítás is megvalósult. A konferencián csehországi és szlovákiai kutatók is előadásokat tartottak, amelyek az OTKA eredményekkel közösen 2007-ben a pozsonyi Kalligram Kiadó által kiadandó kötetben jelennek meg.

Az Intézet éves konferenciájára május 24-25-én került sor. A konferencia címe: *Etnikai sztereotípiák és társadalmi távolság - A kisebbségekkel szembeni előítéletesség formái Magyarországon*. A konferencia anyagai együtt a *Mindennapi előítéletek. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák* című kutatási program tanulmányaival az Intézet 2006. évi évkönyvében jelentek meg.

Az MTA Néprajzi Kutatóintézetével és a kolozsvári Kriza János Néprajzi Társasággal együttműködve került sor az Intézet szórványkutatását bemutató konferencia megszervezésére *Regionalitás, közösségépítés, szórványgondozás - Nemzetközi összefogás a szórványkérdésben* címmel, Zsobokon (Jebucu – Románia) 2006. június 8-11-én. A konferencia anyagának angol nyelvű válogatása megjelent: Balogh, Balázs–Ilyés, Zoltán (eds.): „Perspectives of Diaspora Existence. Hungarian Diasporas in the Carpathian Basin. Historical and Current Contexts of a Specific Diaspora Interpretation and Its Aspects of Ethnic Minority Protection” (Budapest, Akadémiai Kiadó, 2006).

Az Intézet határon túli magyar kisebbségekkel foglalkozó munkacsoportja ezen kívül több tudományos konferenciát rendezett: a *Kultúra, nemzet, identitás* címmel Debrecenben 2006. augusztus 22-25. között lezajlott VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus keretében *Nemzettudat és többes kötődések*, illetve *A kisebbségi magyarok közösségépítése a szomszédos államokban 1918–1948* címmel két szimpóziumnak volt a rendezője.

Az Intézet által koordinált *Vízum- és bevándorláspolitikák a visegrádi országokban* című, a Visegrádi Alap által támogatott kutatási program záró konferenciáját 2006. szeptember 22-én Budapesten rendezték meg.

Az OTKA támogatásával indított *Etnopolitikai modellek Európában* című kutatási program (2006–2008) első konferenciájára 2006. október 26-án került sor a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatási Kara és a Kar Nemzetközi Igazgatási és Emberi Jogi Kutatócsoportja szervezésében *Etnopolitikai modellek Európában és a nemzet fogalma* címmel. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének a nemzet fogalmáról szóló 2006 (1735) számú ajánlásának megvitatására is sor került, az ajánlást előterjesztő Frunda György romániai szenátor részvételével.

November 6-án az Intézet a varsói Nemzetközi Kapcsolatok Intézetével közösen *Az EU és az USA integrációs politikája* címmel nemzetközi szemináriumot rendezett a bevándoroltak társadalmi integrációjának szakpolitikai hátteréről.

Az Intézet a *Magyar Tudomány Ünnepe* rendezvénysorozat keretében négy tudományos szimpóziumot szervezett. Ezek közül három rendezvény megtartására szerbiai, szlovéniai és szlovákiai partnerintézetekkel közösen, a szomszéd országokban került sor.

A november 4-én Zentán a Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel közösen *Társadalomkép az ezredfordulón* címmel megrendezett szimpóziumon a vajdasági

társadalomtudományi tanulmánykötet szerzői mutatták be elkészült elemzéseiket. Az elemzések önálló tanulmánykötetben 2007-ben jelennek meg a Vajdasági Művelődési Intézet kiadásában.

Lendván november 14-én a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel, illetve a Muravidéki Magyar Tudományos Társasággal közösen *A szlovéniai kétnyelvű oktatási modell tudományos elemzéseinek bemutatása* címmel egész napos konferencián vitatták meg a két intézet közös 2005–2006. évi oktatás- és nyelvészeti kutatásának eredményeit. Az eredményeket a két intézet a *Muratáj* című szlovéniai magyar folyóiratban jelenteti meg.

Kisebbségkutatás Szlovákiában és Magyarországon címmel a szlovákiai Forum Kisebbségkutató Intézettel és a Szlovák Tudományos Akadémia kassai Társadalomtudományi Intézetével közösen november 21-én Somorján rendeztek tudományos szimpóziumot. A három intézet kutatási eredményeiből a Forum című szlovákiai magyar tudományos folyóirat ad majd válogatást.

Budapesten 2006. november 23-án, a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából került sor az *Identitásrepertoárok a magyarországi kisebbségek körében* című konferencia megtartására.

III. Hazai kapcsolatok és pályázatok

Az Intézet az akadémiai társadalomtudományi intézetek közül a Néprajzi Kutatóintézettel, a Nyelvtudományi Intézettel, a Földrajztudományi, a Politikatudományi, a Történettudományi, a Szociológiai Kutatóintézettel, valamint a Társadalomtudományi Központtal működik együtt a legszorosabban. Az egyetemi kutatóhelyek közül pedig az ELTE Germanisztikai Tanszékével, illetve az ELTE TÁTK Kulturális Antropológiai Szakcsoporttal, az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékével, a Pécsi Egyetem Kommunikációs Tanszékével, valamint az ELTE-UNESCO Kisebbségészeti Tanszékével alakított ki rendszeres munkakapcsolatokat.

Az Intézet munkatársai ezen kívül több más egyetemi tanszék, doktori iskola munkájában is részt vesznek. Folyamatos az együttműködésük a kisebbségi önkormányzatok intézetei közül a békéscsabai Szlovák Intézettel, valamint a pécsi Horvát Intézettel és jó kapcsolat alakult ki a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal és a kisebbségi ombudsman hivatalával.

Az Intézet gyümölcsöző kapcsolatokat ápol több országos kisebbségi önkormányzattal: így például az Országos Német, Szlovák, Horvát és Lengyel Önkormányzattal. Az intézeti munkatársak több szakmai folyóirat – pl. a *Pro Minoritate*, a *Kisebbségkutatás*, a *Forum* – szerkesztőségének is tagjai.

Az Intézet 2006-ban is több alkalommal sikeresen pályázott a különböző magyarországi kutatási alapoknál, alapítványoknál: az OTKA két új intézeti pályázatot támogatott, a Jedlik Ányos, a Nemzeti Kulturális Alap, az Apáczai Alapítvány, az Illyés Alapítvány és a Szülőföld Alap pedig egyet-egyet.

IV. Nemzetközi kapcsolatok és pályázatok

Az Intézet a nemzetközi kutatási programok keretében az elmúlt év folyamán számos nyugat- és kelet-európai partnerintézettel, egyetemi kutatóhellyel vette fel a kapcsolatot. Különösen intenzív az együttműködés a visegrádi államokban működő etnológiai, kisebbségkutató csoportokkal, akadémiai és egyetemi intézetekkel.

A külföldi partnerek közül folyamatos az együttműködés bécsi székhelyű European Monitoring Centre on Races and Xenophobia (EUMC) központtal, a bolzanoi Europäische Volksakademie-vel, valamint a Norköppingi Egyetem Etnológiai Kutatócsoportjával. A beszámolási évben a ljubljanai Kisebbségkutató Intézettel és annak lendvai kutatócsoportjával az Intézet hároméves együttműködési megállapodást kötött. Több közös kutatás és rendezvény alapozta meg a folyamatos együttműködést a szlovák, a cseh és a lengyel akadémia intézeteivel; így például a Szlovák Tudományos Akadémia pozsonyi Etnológiai Intézetével és kassai Társadalomtudományi Intézetével, a Sároserperjesi Egyetem Kisebbségi Intézetével, illetve a Cseh Tudományos Akadémia Masaryk Intézetével.

A határon túli magyar kutatóintézetek, tudományos műhelyek közül szinte minden társadalomtudományi kutatócsoporttal rendszeres a kapcsolat. Így például Erdélyben a kolozsvári Erdélyi Múzeum Egyesülettel, a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézettel, a Szabó T. Attila Nyelvészeti Intézettel, a Kriza János Társasággal, valamint az Etnokulturális Forrásközponttal. Székelyföldön a csíkszeredai Regionális és Antropológiai Kutatási Központtal alakult ki szoros együttműködés. Szlovákiában a pozsonyi Mercurius Kutatócsoporttal, a somorjai Forum Kisebbségkutató Intézettel, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Irodával, a komáromi Egyetem újonnan létrejött intézetével és a komáromi Etnológiai Intézettel van évek óta rendszeres munkakapcsolata az Intézetnek. Hasonló intenzitás jellemzi a kárpátaljai, vajdasági és muravidéki magyar kutatócsoportokkal való együttműködést. Az együttműködés rendszerességét jól jelzi, hogy a vajdasági Magyar Művelődési Intézettel, a szlovéniai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel, illetve a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Tanárképző Főiskola kutatócsoportjaival folyamatosak a közös kutatások, rendszeresek a közös rendezvények.

Az Intézet alapító okiratában is megjelölt kutatásszervezési feladatainak megfelelően működtette a határon túli magyar kutatók részére kiírt Domus Hungarica, valamint a kisebbségi magyar tudományos műhelyekben dolgozó kutatók szülőföldön folytatott munkáját támogató akadémiai ösztöndíjrendszert.

A nemzetközi pályázatok közül az Intézet a két FP6 programon kívül, egy újabb FP6-os programon, az Interreg 2006. évi pályázati fordulójában, valamint a Visegrádi Alapnál is eredményesen pályázott.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Könyvek

A. Gergely András–Papp Richárd–Prónai Csaba (szerk.): Kultúrák között. Hommage à Boglár Lajos. Budapest: Nyitott Könyvműhely Kiadó, 2006. 495 p.

Bakó Boglárka–Papp Richárd–Szarka László (szerk.): Mindennapi előítéletek. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák. (Tér és terep V.) Budapest: Balassi Kiadó, 2006. 478. p.

Balogh, Balázs–Ilyés, Zoltán (eds.): Perspectives of Diaspora Existence. Hungarian Diasporas in the Carpathian Basin. Historical and Current Contexts of a Specific Diaspora Interpretation and Its Aspects of Ethnic Minority Protection. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. 300. p.

Bindorffer Györgyi (szerk.): Változatok a kettős identitásra. Kisebbségi léthelyzetek és identitásalakzatok a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében. Budapest: Gondolat–MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2006. 288 p.

Bíró Tamás: Finding the Right Words: Implementing Optimality Theory with Simulated Annealing. *Groningen Dissertations in Linguistics 62*. University of Groningen, 2006. 250 p.

Brubaker, Rogers–Feischmidt, Margit–Jon, Fox–Liana, Grancea: Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town. Princeton University Press, 2006. 440 p.

Eiler Ferenc: Kisebbségvédelem és revízió. Gondolat, 2006. 300 p.

Ilyés Zoltán: A tájhasználat változásai és a történeti kultúrtáj 18–20. századi fejlődése Gyimesben. Eger: Eszterházy Károly Főiskola, 2006. 300 p.

Kántor, Zoltán–Ieda, Osamu–Halász, Iván–Vizi, Balázs–Majtényi, Balázs–Deets, Stephen (eds.): Beyond Sovereignty: From Status Law to Transnational Citizenship? Series of Slavic Eurasian Studies, Slavic Research Center, Sapporo: Hokkaido University, 2006. 412 p.

Kállai Ernő–Törzsök Erika (szerk.): Átszervezések kora – Cigánynak lenni Magyarországon. Jelentés 2002–2006. Budapest: Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, 2006. 203 p.

Kováts, András –Miklusakova, Marta–Rangelova, Vera–Siniovas, Vladimiras: Practical Social Work with Refugees – A Human Rights Approach. Budapest: Menedék, 2006. 200 p.

Prónai Csaba (szerk.): Cigány világok Európában. Budapest: Nyitott Könyvműhely, 2006. 494 p.

Tóth Ágnes–Vékás János (szerk.): Egység a különbözőségben. Az Európai Unió és a nemzeti kisebbségek. Érték és valóság. Hetedik füzet/2006. Budapest, 2006. 197 p.

Tanulmányok

Kovács András: Religiosity, Praxis and Tradition in Contemporary Hungarian Jewry. In: Eliezer Ben-Rafael–Thomas Gergely–Yosef Gorny (eds.): *Jewry between Tradition and Secularism. Europe and Israel Compared*. Brill, Leiden, Boston, 2006. 43–50. p.

Kovács András: Hungarian Jews' Perception of Anti-Semitism. In: Randolph L. Braham, Brewster S. Chamberlin (eds.): *The Holocaust in Hungary: Sixty Years Later*. Social Science Monographs, Boulder, CO, Columbia University Press, New York 2006. 221–240. p.

Kovács András: The Making of Migration Policy in Contemporary Hungary. In: *Central European Political Science Review*. Vol. 6. No. 20. 2006. 92–116. p.

Vizi Balázs: The EU and the Situation of Roma in Hungary in the Accession Process. In: *Central European Political Science Review*, Vol. VI, No. 20, 2005/Summer 66–91. p.

Vizi Balázs: The unintended legal backlash of enlargement? - The inclusion of the rights of minorities in the EU Constitution. In: *Regio*, 2005. 87–108. p.

Szarka László: Integráció és együttműködés a kisebbségpolitikában. In: Bárdi Nándor–Simon Attila (szerk.): *Integrációs stratégiák a magyar kisebbségek történetében*. Disputationes Samarienses. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2006. 23–42. p.

Ágnes Tóth: Internierungslager in der Gemeinde Lengyel. In: Mezger, Werner–Prosser, Michael–Retterath, Hans-Werner (ed.): *Jahrbuch für deutsche und osteuropäische Volkskunde*. Bd. 48 (2006). N.G.Elwert Verlag, Marburg, 2006.

Melléklet:

MTA ENKI TTK értékelő tábla, 2006.

VI. A kutatóhely tudományos teljesítményének főbb mutatói

A főigazgató/igazgató neve: Szarka László

Intézeti átlaglétszám¹: 26 fő ebből kutató²: 17 fő

Publikációk

Az év folyamán megjelent összes publikáció száma³: 126

Könyv: 27

monográfia ⁴	magyarul: 3	idegen nyelven: 2
szerkesztett kötet ⁵ :	magyarul: 12	idegen nyelven: 5
egyéb kötet ⁶ :	magyarul: 3	idegen nyelven: 2

Tanulmány, cikk⁷: 98

Hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 27	idegen nyelven: idegen nyelven külföldi folyóiratban: 9
Tanulmánykötetben	magyarul: 46	idegen nyelven: 16
Lexikoncikk	magyarul:	idegen nyelven:

Tudományos ismeretterjesztő írás: 5

magyarul: 5	idegen nyelven:
-------------	-----------------

Hivatkozás⁸ (bibliográfiai adat nélkül)

Összes hivatkozás száma: 89	magyarul: 81	idegen nyelven: 8
-----------------------------	--------------	-------------------

Részvétel a tudományos életben:

Tudományos előadások száma összesen: 124	ebből nemzetközi: 52
Tudományos rendezvény szervezése összesen: 19	ebből nemzetközi: 9

Szakértői tevékenység:

egyéni szaklektori vélemény összesen: 4	ebből külföldön: 2
opponensi vélemény összesen: 7	ebből külföldön: 5
egyéb szakértői vélemény: 8	ebből külföldön: 6

Részvétel tudományos testületben:

elnöki tisztség összesen: 2	ebből külföldön: 2
tagság összesen: 44	ebből külföldön: 17

Tudományos fokozat, ill. cím megszerzése⁹: PhD: 3 MTA doktora: 1

Felsőoktatásban végzett tevékenység:

Felsőoktatási tevékenységet végző munkatársak száma¹⁰: 15

Ebből doktori iskolában oktatók száma: 4	Doktori iskolát vezetők száma: 1
--	----------------------------------

Elméleti kurzusok száma ¹¹ : 42	Gyakorlati kurzusok száma : 49,5
--	----------------------------------

Pályázati adatok:

OTKA-témák száma: 5	A támogatás összege: 10 M Ft
OM NKTH-pályázat témáinak száma: 3	A támogatás összege: 7 M Ft
Nemzetközi pályázatok száma: 7	A támogatás összege: 41 M Ft
Ebből EU-forrásból: 3	A támogatás összege: 27 M Ft
Egyéb ¹² pályázati témák száma: 6	A támogatás összege: 11 M Ft